

Sygn. akt I UK 132/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Herbert Szurgacz (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o przeniesienie odpowiedzialności
za zaległe składki na ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 października 2009 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 27 stycznia 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z dnia 2 listopada 2007 r., w wyniku ponownego rozpoznania sprawy, oddalił odwołanie M. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 5 stycznia 2005 r. o

przeniesieniu na odwołującego się odpowiedzialności za zaległe składki na ubezpieczenie społeczne.

Powyższe orzeczenie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

Spółka „M.” sp. z o.o. rozpoczęła działalność w dniu 1 stycznia 1999 r. W latach 1999 i 2000 spółka wykazywała straty i nie regulowała w całości należności na rzecz ZUS, a ewentualne ich spłaty dokonywane były w zależności od posiadanych środków. Już od roku 2000 ZUS prowadził egzekucję wobec spółki na kwotę 146.822,27 zł, egzekucja z rachunku bankowego spółki okazała się bezskuteczna.

W maju 2001 r. odwołujący się jako prezes Zarządu „M.” wystąpił do ZUS z wnioskiem o rozłożenie zaległych należności na raty. Jako zabezpieczenie wniosku M. K. wskazał majątek osobisty w postaci domu i samochodu osobowego.

Spółka czyniła starania o zawarcia kontraktu w firmą japońską, zakończone ostatecznie niepowodzeniem. Jednakże zwołanie Zgromadzenia Wspólników odkładano w czasie i dopiero gdy pewne było, iż do podpisania umowy z wyżej wspomnianym kontrahentem nie dojdzie, Zgromadzenie Wspólników po zapoznaniu się z bilansem spółki za rok 2000 podjęło w dniu 20 czerwca 2001 r. uchwałę o postawieniu Spółki „M.” w stan upadłości.

Wniosek o ogłoszenie upadłości spółki złożono w Sądzie Rejonowym w dniu 27 czerwca 2001 r., który to Sąd prawomocnym postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2001 r. ogłosił upadłość „M.” sp. z o.o. wyznaczając jednocześnie syndyka. Ponieważ w wyniku całkowitej likwidacji majątku żaden z wierzycieli, w tym ZUS, nie został całkowicie zaspokojony, ZUS decyzją z dnia 5 stycznia 2005 r. o przeniósł na odwołującego się odpowiedzialność za zaległe składki na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie od tej decyzji nie zasługuje na uwzględnienie. Wskazując na przepisy Kodeksu spółek handlowych, Ordynacji podatkowej oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stwierdził, że odpowiedzialność odwołującego się uzasadnia bezskuteczność egzekucji oraz zbyt późne zgłoszenie wniosku o upadłość w sytuacji, gdy spółka wykazywała stratę od początku swej działalności, która w kolejnym roku tylko się pogłębiła, co było

sygnałem, że spółka nie spłaci swoich zobowiązań. W ocenie Sądu nie doszło do złożenia wniosku „we właściwym czasie”. Nadto Sąd podniósł, iż wnioskodawca nie spełnił trzeciej przesłanki umożliwiającej uwolnienie się od odpowiedzialności za zobowiązania spółki. Nie wskazał majątku spółki, z którego można było przeprowadzić egzekucję. Sąd podkreślił przy tym, że nie chodzi tu o wskazanie jakiegokolwiek majątku spółki, ale takiego, który podlegałby egzekucji i z którego egzekucja mogła być prowadzona skutecznie.

Wyrok ten został zaskarżony przez odwołującego się apelacją, w której zarzucono naruszenie przepisów prawa procesowego mających istotne znaczenie dla wyniku sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. poprzez pominięcie w opisie stanu sprawy faktu wydania przez ZUS decyzji z dnia 19 listopada 2004 r., w której ZUS uchylił zaskarżoną decyzję w całości, uwzględniając w całości żądanie strony, brak odniesienia się do argumentacji przedstawionej w piśmie procesowym wnioskodawcy z dnia 25 czerwca 2007 r. w związku z tą decyzją oraz niewyjaśnienie, jaki wpływ ma wydanie opisanej wyżej decyzji na dopuszczalność prowadzenia postępowania w niniejszej sprawie; niedokonanie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego w powyższym zakresie oraz niewyjaśnienie przez sąd *meriti* okoliczności nierozpatrzenia przez ZUS wniosku "Marianno" sp. z o.o. o zawarcie układu ratalnego przed wydaniem pierwszej merytorycznej decyzji w sprawie w dniu 26 czerwca 2001 r. Ponadto zarzucono naruszenie prawa materialnego:

- art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 31 tej samej ustawy oraz w związku z art. 116 Ordynacji podatkowej, poprzez zastosowanie przepisów obu wskazanych ustaw jako podstawy do przeniesienia na wnioskodawcę odpowiedzialności za składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy mimo braku wyraźnego do tego upoważnienia ustawowego,
- art. 116 Ordynacji podatkowej poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, iż w przedmiotowej sprawie spełniona została przesłanka „bezskuteczności egzekucji”, która jest niezbędna do przeniesienia odpowiedzialności za zaległe składki na członka zarządu w powyższym trybie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty

sprawy względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z dnia 27 stycznia 2009 r. oddalił apelację.

W uzasadnieniu Sąd drugiej instancji wskazał, odnosząc się do zarzutów apelacji, że brak jest podstaw do uznania, iż prawomocną decyzją ZUS z dnia 19 listopada 2004 r. M. K. został ostatecznie zwolniony z odpowiedzialności za zaległe należności z tytułu składek, obciążające „M.” spółkę z o.o. Sąd Apelacyjny wskazał, że przyczyną uchylenia decyzji ZUS z dnia 26 czerwca 2001 r. wspomnianą decyzją z dnia 19 listopada 2004 r. były względy formalne – pozamerytoryczne (decyzji z dnia 26 czerwca 2001 r. zarzucono, że organ nie wykazał przesłanki bezskuteczności egzekucji, prowadzono ją bowiem jedynie z rachunku bankowego spółki) nie zaś stwierdzenie faktu, że M. K. za zaległe należności z tytułu składek w ogóle nie odpowiada.

Sąd Apelacyjny podkreślił także, że decyzja z dnia 5 stycznia 2005 r. zapadła w oparciu o zupełnie odmienny stan faktyczny niż ten, który miał miejsce w dniu 19 listopada 2004 r. Jak słusznie zauważył Sąd pierwszej instancji wydano ją po umorzeniu postępowania upadłościowego, a zatem w sytuacji gdy było jasne, iż majątek M. spółki z o.o. nie wystarczy nie tylko na pokrycie kosztów dalszego postępowania ale i spłatę wierzytelności, co jednoznacznie świadczyło o bezskuteczności egzekucji. Zdaniem Sądu drugiej instancji w tych okolicznościach wobec odpadnięcia przesłanki, która była przyczyną uchylenia decyzji z dnia 26 czerwca 2001 r., wydanie kolejnej decyzji przenoszącej odpowiedzialność za zaległe należności z tytułu składek obciążające M. spółkę z o.o. na prezesa zarządu tej spółki, było w pełni uprawnione.

Odnosząc się do zarzutu, iż Sąd pierwszej instancji bezpodstawnie nie odniósł się do przytaczanej wyżej argumentacji skarżącego, przedstawionej także w piśmie procesowym wnioskodawcy z dnia 25 czerwca 2007 r. i w związku z tym nie wyjaśnił wszystkich istotnych aspektów sprawy, Sąd Apelacyjny wskazał, że zaskarżone orzeczenie zapadło na skutek ponownego rozpoznania sprawy. Sąd Okręgowy jak i Sąd rozstrzygający na tym etapie postępowania są zatem związane oceną prawną i wskazaniem dokonanyymi przez Sąd Apelacyjny zawartymi w

uzasadnieniu wyroku z dnia 12 kwietnia 2007 r. Sąd Apelacyjny we wskazanym orzeczeniu uwzględnił fakt wydania decyzji z dnia 19 listopada 2004 r. i nie zakwestionował na tej podstawie zasadności wydania decyzji z dnia 5 stycznia 2005 r. Sąd Okręgowy jak i Sąd Apelacyjny są wobec tego zobligowane do przyjęcia tego stanowiska.

Stwierdzono także, że argument skarżącego, iż Sąd Okręgowy winien ustosunkować się do zagadnienia obowiązywania w obrocie dwóch decyzji o sprzecznej treści, gdyż wnioskodawca wcześniej nie powoływał się na te okoliczności, nie zasługuje na uwzględnienie. Wskazano, iż twierdzenie to nie znajduje żadnego oparcia w materiale sprawy. Fakt ponownego wydania decyzji w przedmiocie przeniesienia odpowiedzialności za zaległe należności z tytułu składek skarżący podnosił już bowiem na samym początku postępowania tj. w odwołaniu, nie sposób zatem przyjąć, że okoliczność ta nie została przez Sąd drugiej instancji zauważona i oceniona a co za tym idzie powinien się do niej ustosunkować Sąd Okręgowy ponownie rozpoznający sprawę.

Chybiony jest też zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie przez sąd *meriti* okoliczności nierozpatrzenia przez ZUS wniosku „M.” sp. z o.o. o zawarcie układu ratalnego przed wydaniem pierwszej merytorycznej decyzji w sprawie w dniu 26 czerwca 2001 r. Art. 233 § 1 k.p.c. stanowi, iż sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według swego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Z art. 328 § 2 k.p.c. wynika zaś, że uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Oznacza to, że ocena dowodów polega na poddaniu ich analizie według określonych kryteriów i wyraża się w porównaniu wyników postępowania dowodowego z przedmiotem postępowania dowodowego (tematami dowodowymi) i w syntetyzowaniu wniosków w uzasadnieniu wyroku. W wyniku swobodnej oceny dowodów sąd powinien więc dokonać selekcji zebranego materiału pod kątem istotności poszczególnych jego elementów. Dalszym założeniem prawidłowej oceny

dowodów jest ich poprawna interpretacja dokonana w uzasadnieniu wyroku.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe reguły w niniejszym postępowaniu zostały przez Sąd pierwszej instancji zastosowane prawidłowo. Sąd ustalił wskazaną przez skarżącego okoliczność, jednakże ponieważ nie odnosiła się ona do kwestii istotnych dla rozstrzygnięcia żadnego z przedmiotów postępowania dowodowego, brak było podstaw do analizy jej znaczenia w uzasadnieniu wyroku.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 31 tej samej ustawy oraz w związku z art. 116 Ordynacji podatkowej, poprzez zastosowanie przepisów obu wskazanych ustaw jako podstawy do przeniesienia na wnioskodawcę odpowiedzialności za składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy mimo braku wyraźnego do tego upoważnienia ustawowego Sąd Apelacyjny wskazał na orzecznictwo Sądu Najwyższego i stwierdził, że art. 32 ustawy systemowej nie wymienia konkretnych rozwiązań prawnych co do podlegania ubezpieczeniom, ustalania składek, ich opłacania i rozliczania, a jedynie określa zakres działania odnoszący się do problematyki składkowej.

Oceniając spełnienie przesłanek, o których mowa w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej Sąd drugiej instancji zauważył, że o bezskuteczności egzekucji świadczyć może zwłaszcza postanowienie o umorzeniu postępowania upadłościowego z tego powodu, że majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania.

Odwołujący zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenia przepisów postępowania:

- art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez brak wystarczającego wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz brak wystarczającego wyjaśnienia podstawy prawnej orzeczenia w świetle podniesionego przez wnioskodawcę zarzutu istnienia w obrocie dwóch decyzji organu rentowego wydanych w tej samej sprawie, co z uwagi na art. 16 § 1 w związku z art. 110 i art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. uniemożliwiało organowi rentowemu wydanie ponownej decyzji w tej samej sprawie, już poprzednio rozstrzygniętej inną decyzją ostateczną, a także poprzez brak rozważenia, jaki jest zakres

sądowej kontroli decyzji organu rentowego w stosunku do naruszeń przepisów postępowania administracyjnego, polegających na wydaniu z naruszeniem art. 16 § 1 k.p.a. dwóch decyzji w tej samej sprawie oraz wydaniu z naruszeniem art. 110 w związku z art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. decyzji z 5 stycznia 2005 roku mimo istnienia w obrocie decyzji z 19 listopada 2004 roku

- art. 385 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 przez oddalenie apelacji jako bezzasadnej w wyniku wadliwego rozpoznania zarzutu apelacji dotyczącego naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., polegającego na nieuwzględnieniu przez Sąd Okręgowy odwołania i zaniechania orzeczenia co do istoty sprawy pomimo istnienia ostatecznej decyzji organu rentowego z dnia 19 listopada 2004 r. zwalniającej wnioskodawcę M. K. od odpowiedzialności w zakresie zaległości z tytułu nieopłacenia składek oraz na uznaniu z naruszeniem art. 16 § 1 w związku z art. 110 i z art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a., że nie zachodzi tożsamość przedmiotowa i podmiotowa decyzji z 19 listopada 2004 r. oraz decyzji z 5 stycznia 2005 r. oraz że niewyeliminowanie z obrotu prawnego decyzji z 19 listopada 2004 r. nie jest przeszkodą do ponownego orzekania przez organ rentowy o odpowiedzialności wnioskodawcy
- art. 385 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c. przez niezastosowanie trybu wskazanego w tym drugim przepisie pomimo istnienia podstaw do uchylenia wyroku Sądu Okręgowego oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania w sytuacji, gdy w sprawie z naruszeniem art. 16 § 1 w związku z art. 110 k.p.a. wydano dwie decyzje w tej samej sprawie, a decyzja organu rentowego z dnia 5 stycznia 2005 r. była dotknięta wadą określoną w art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a., tj. rozstrzygała sprawę już poprzednio rozstrzygniętą inną decyzją ostateczną, tj. decyzją z 19 listopada 2004 r.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych związanych ze szczególnym charakterem postępowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, dotyczących zakresu kognicji sądu pracy i ubezpieczeń społecznych rozstrzygającego sprawę z zakresu ubezpieczeń społecznych w stosunku do ewentualnych naruszeń przez organ rentowy przepisów procesowych regulujących

postępowanie administracyjne z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 180 § 1 k.p.a.) oraz toku postępowania w przypadku stwierdzenia, że w sprawie wydano dwie decyzje administracyjne wzajemnie sprzeczne, przy czym pierwszej z tych decyzji nie uchylono w trybie przewidzianym w k.p.a. i zachodzą podstawy do przyjęcia, że druga z decyzji jest dotknięta wadą nieważności. Skarżący podkreślił, że, mimo braku wyrażnie sformułowanej i wyartykułowanej przez ustawodawcę kompetencji sądu powszechnego do badania legalności decyzji organów rentowych z punktu widzenia przepisów k.p.a. możliwość taka, w jego ocenie, wynika pośrednio z art. 477^{14a} k.p.c., zgodnie z którym sąd odwoławczy może uchylić wyrok sądu pierwszej instancji wraz z poprzedzającą go decyzją organu rentowego i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna przysługuje od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie (art. 398¹ k.p.c.). Poza zarzutem nieważności postępowania skargę kasacyjną można oprzeć na podstawie 1) naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, 2) naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć wpływ na wynik sporu.

Zarzut naruszenia prawa powinien odnosić się do przepisów prawa, które było stosowane przez sąd drugiej instancji. W rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny stosował przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 31 i 32 tej ustawy) oraz Ordynacji podatkowej (art. 116), a także przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Nie stosował natomiast przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Zarzuty skargi kasacyjnej naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisów art. 16 § 1 w związku z art. 110 i w związku z art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. Nie mogą stanowić usprawiedliwionej podstawy skargi. Dotyczy to również zarzutu nieważności decyzji administracyjnej. W postanowieniu z dnia 28 maja 2002 r., (II UKN 356/01, OSNP wkł. 2002, nr 19, poz. 3) Sąd Najwyższy stwierdził, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu prawa ubezpieczenia społecznego

skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego i kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania, pozostaje poza przedmiotem tego postępowania. W związku z tym jest oczywiste, że wśród przewidzianych w art. 477⁹ § 3, 477¹⁰ § 2 i art. 477¹⁴ k.p.c. sposobów rozpoznania odwołania przez sąd nie przewidziano stwierdzania nieważności decyzji organu rentowego, nawet przy odpowiednim stosowaniu art. 180 § 1 k.p.a.

Nie są usprawiedliwione zarzuty skargi kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania cywilnego art. 328 § 2 k.p.c. oraz 385 w związku z art. 477^{14a} k.p.c. Uzasadnienie wyroku spełnia wymagania jakie stawia się w art. 328 § 2 k.p.c. w odniesieniu do wyjaśnienia podstawy faktycznej wyroku oraz wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku. Nie jest usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 477^{14a} k.p.c. Skarżący wiąże jego naruszenie z tym, że Sąd Apelacyjny miał możliwość stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej jako dotkniętej wadą wymienioną w art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. i w związku z tym powinien był uchylić wyrok Sądu Okręgowego i przekazać sprawę organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

Z przytoczonych motywów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.